

Helsingin sosiaaliviraston johtava lakimies **Tapio Rätty** käsittelee palstalla sosiaalihuollon ajankohtaisia lakikysymyksiä.

Lakisivut tarjoavat juridista hyötietoa sosiaalialan ammattilaisille.

Juristin nurkkaus -palstan lisäksi sivuilla julkaistaan muita sosiaalialan juristien kirjoituksia, lakiuutisia ja lakitiedon verkkopalvelujen esittelyjä.

Vireillä eduskunnassa -palstalle kootaan hallituksen lakiesityksiä.

Kerro meille, mitä aiheita toivot sivuilla käsiteltävän: palaute@sosiaalitieto.fi

Palstalla aiemmin julkaistuja kirjoituksia on koottu artikkelipankkiin: www.sosiaalitieto.fi
> Artikkelipankki > Juridiikka

Uusi lastensuojelulaki korostaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän roolia ja tehtäviä erityisesti lastensuojelua koskevassa selvittämismenettelyssä, valmistelussa, lapsen edun valvonnassa sekä sijaishuollon valvonnassa. Kunnissa sosiaalityöntekijän vakansseista osa on täytetty pätevien hakijoiden puuttuessa epäpäteville henkilöillä. Saako näin menetellä?

Voiko epätevä työntekijä toimia lapsen asioista vastaavana sosiaalityöntekijänä?

Lastensuojelulain 13 § 3 momentin mukaan lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle on nimettävä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. Työntekijällä tulee olla sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 3 §:n mukainen sosiaalityöntekijän ammatillinen kelpoisuus.

Sosiaalityöntekijällä on velvollisuus valvoa lapsen edun toteutumista ja huolehtia siitä, että lapsen mielipide otetaan huomioon ja häntä kuullaan.

Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on tehtäviä alkuarvioinnissa ja lastensuojelun tarpeen kartoituksessa. Hän valmistelee päätöksentekoon oikeutetulle viranhaltijalle tehtävät päätösehdotukset sekä hakemukset hallinto-oikeudelle, jos kysymys on lapsen

vastentahtoista huostaanotosta tai esimerkiksi lapsen lääketieteellisestä tutkimuksesta.

Osa lastensuojelulaissa säädetystä päätösvallasta on määrätty nimenomaisesti sosiaalityöntekijälle. Sitä ei voida siirtää esimerkiksi ylemmälle tasolle. Joissain tilanteissa tämä voi vaikeuttaa sosiaalityön tekemistä perheen kanssa. Deletointimahdollisuuden puuttumista on osin pidettävä epäkohtana.

Eduskunta ei lastensuojelulakia säätäessään ottanut kantaa siihen, mikä suhde lain 13 §:llä on sosiaalihuollon kelpoisuuslain säännöksiin. Lastensuojelulain säännös ei edellytä sitä, että kelpoisuuslain mukaisen kelpoisuuden tulee aina täytyä. Tällöin sovellettavaksi voi tulla kelpoisuuslain siirtymäsäännös 17 §:n 2 momentti tai mainitun lain poikkeamissäännös 12 §.

Kelpoisuuslain siirtymäsäännös

Kelpoisuuslain 17 §:n 2 momentin mukaan muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö, joka hoitaa lain 3–11 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä ennen lain voimaantuloa syntyneessä virka- tai työsuhteessa, voi jatkaa tehtävien hoitamista sen estämättä, mitä laissa säädetään. Tämä säännös turvaa kaikkien tehtäviä hoitaneiden viranhaltijoiden aseman tehtävässään kelpoisuuslain voimaantullessa, vaikka he eivät täyttäisi kelpoisuuslaissa säädettyjä vaatimuksia.

Uuden lastensuojelulain 13 § viittaa juuri niihin tehtäviin, joissa vaaditaan erityistä kelpoisuutta. Lastensuojelulain vaatimus sosiaalityöntekijän kelpoisuudesta ei kuitenkaan rajoittanut sen sanamuodon mukaan kelpoisuuslain voimaantulosäännöksen sovelta-

LAKIUUTISET

Työryhmä uudistamaan sosiaalihuollon lainsäädäntöä

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama työryhmä selvittää sosiaalihuoltoa koskevien lakien kokonaisrakennetta, soveltamisalaa ja sisällön uudistamistarvetta. Tämä tarkoittaa noin kahdenkymmenen lain arviointia, yhteensovitusta ja uudistamista. Lait koskevat muun muassa vanhusten palveluja, vammaisten palveluja, päivähoitoa, lastensuojelua ja toimeentulotukea.

Viimeksi vastaavanlainen perusteellinen arviointi tehtiin 1971, kun sosiaalihuollon periaatekomitea otti kantaa sosiaalihuollon järjestä-

miseen. 1980-luvun alkupuolella säädettiin uusi sosiaalihuoltolaki, joka on siitä lähtien toiminut eräänlaisena kokoavana yleislakina.

Työryhmän on annettava ehdotus sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamisen keskeisiksi linjauksiksi ensi vuoden maaliskuun loppuun mennessä. Vahvistettujen linjausten pohjalta työryhmä laatii esityksen sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamiseksi. Työryhmän toimikausi loppuu 31.12.2011. Sen puheenjohtajana toimii osastopäällikkö **Päivi Sillanauke** sosiaali- ja terveysministeriöstä. ●

mista. Jos siis sosiaalityöntekijää on pidetty kelpoisuuslain siirtymäsäännöksen mukaan pätevänä hoitamaan virkaansa tai tehtäväänsä, uusi lastensuojelulaki ei muuttanut tätä viranhaltijalle kuuluvaa turvaa. Jos tehtävät vaihtuvat, kelpoisuutta on arvioitava uudestaan, viime kädessä kelpoisuuslain poikkeamissäännöstä soveltaen.

Kelpoisuuslain poikkeamissäännös

Jos sosiaalihuollon tehtävään ei saada henkilöä, jolla on siihen säädetty kelpoisuus, tehtävään voidaan ottaa enintään vuodeksi henkilö, jolla on suoritettujen opintojen perusteella riittävät edellytykset hoitaa tehtävä. Tästä säädetään kelpoisuuslain 12 §:n 1 momentissa.

Poikkeamissäännöstä voidaan soveltaa lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtäviin, koska poikkeamisvalta koskee kaikkea sosiaalihuollon ammatillista henkilöstöä ja kaikkia sosiaalihuollon tehtäviä. Ainoa poikkeus ovat kelpoisuuslain 12 §:n 2 momentissa mainitut tehtävät: ammatillista kelpoisuutta vaaditaan aina, kun sosiaalityöntekijällä on oikeus päättää kiireellisissä tapauksissa tahdosta riippumattoman huollon antamisesta ja siihen liittyvistä toimenpiteistä.

Lastensuojelulain 13 §:n säännös ei sanamuotonsa mukaankaan estä eikä sulje pois poikkeamissäännöksen soveltamista. Säännös ei siis estä kelpoisuuslain 12 §:n soveltamista, jos kunta ei ole voinut saada ammatillisesti pätevää sosiaalityöntekijää tehtävään.

Kunnan tulee kuitenkin osoittaa, että se on pyrkinyt aktiivisesti hakemaan ammatillisesti päteviä työntekijöitä. Jos kunta ei ole tässä onnistunut, sovellettavaksi tulee erityisesti kelpoisuuslain 12 §:n 1 momentin säännös, jonka mukaan sosiaalityöntekijän tehtävään voidaan ottaa enintään vuodeksi

henkilö, jolla suoritettujen opintojen perusteella on riittävät edellytykset tehtävän hoitamiseen. Tällainen henkilö voidaan nimetä myös lapsen asioista vastaavaksi sosiaalityöntekijäksi.

Onko virka pantava aina yleiseen hakuun?

Epäselvää on, mitä kelpoisuuslain 12 §:n ilmauksella jos tehtävään ei saada henkilöä tarkoitetaan. Edellytetäänkö, että yksittäisen viran tullessa auki se pannaan aina yleiseen hakuun? Kun kunnalla on esimerkiksi jatkuvan hakumenettelyn perusteella tiedossaan, ettei ammatillisesti päteviä työntekijöitä ole saatavissa, voisiko kunta tällä tavoin osoittaa, että tehtävään ei saada henkilöä, jolla on haettuun tehtävään säädetty kelpoisuus?

Sosiaali- ja terveysministeriö edellyttää julkaisussaan *Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset valtio-, kunta- ja yksityissektorilla* (STM 2007:18) kussakin virassa aina nimenomaista hakumenettelyä.

Julkaisun mukaan henkilö, joka ei täytä kelpoisuusvaatimuksia, voi hoitaa tehtävää enintään vuoden, minkä jälkeen tehtävä on pantava uudelleen hakuun. Tehtävää aiemmin hoitanut henkilö voidaan valita tehtävään uudelleen vuoden määräajaksi, jos tehtävään ei löydy hakuvaatimukset täyttävää henkilöä.

Hallituksen kelpoisuuslakiesityksen (HE 226/2004 vp) yksityiskohtaisissa perusteluissa todetaan, että ”ehdotetun pykälän mukaan sosiaalihuollon vakinaiseen tehtävään voitaisiin ottaa kelpoisuutta vailla oleva henkilö korkeintaan vuodeksi. Jos tehtävään olisi vuoden jälkeen saatavissa kelpoisuusvaatimukset täyttävä henkilö, ei uuden määräaikaisen sopimuksen tekemiselle olisi lain mukaista perustetta”.

Nimenomaista hakumenettelyä ei siten ainakaan hallituksen esityk-

sen sanamuodon mukaan edellytetä, jos kunta voi muutoin osoittaa, ettei se voi saada tehtävään kelpoisuuslain edellyttämää ammatillisesti pätevää henkilöä.

Tulkintani mukaan kelpoisuuslain säännös ei siis välttämättä edellytä sitä, että kunta voi osoittaa vain julkisella haulla, onko päteviä henkilöitä saatavissa. Jos useissa kunnan suorittamissa ”viime ajan” haussa ei vastaaviin virkoihin ole saatua kelpoisia viranhaltijoita, määrällinen virkamääräys kelpoisuuslain 12 §:n 1 momentin mukaisesti lienee mahdollinen.

Tarvitaan päteviä työntekijöitä – ja heitä on oltava riittävästi

On kuitenkin korostettava sitä, miten tärkeää on, että lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän tehtävää hoitaa ammatillisesti pätevä viranhaltija: se on tärkeää jo lapsen oikeusturvan takia.

Kuntien tulisi arvioida myös sitä, kuinka monta asiakasperhettä sosiaalityöntekijä voi samanaikaisesti hoitaa. Tehtävien mitoitus ei ole ratkaistavissa pelkästään lakiin otettavalla normilla, koska lastensuojelutapaukset ja -perheet ovat aina erilaisia ja lapsen etu on aina arvioitavissa vain yksilöllisin perustein. Mitoituskysymys on kuitenkin jotenkin ratkaistava.

Jos lastensuojelutyötä tehdään kunnassa enimmäkseen epäpätevän henkilöstön varassa tai jos sosiaalitoimen henkilöstö uupuu henkilöstöpulan vuoksi työmääränsä alle, tästä kärsii luonnollisesti se henkilö, jonka vuoksi lastensuojelutyötä ylipäätään tehdään: lapsi. ●

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Ajantasainen lainsäädäntö verkossa: www.finlex.fi

Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimukset. STM Julkaisuja 2007:18. www.stm.fi > Julkaisut > Julkaisuja-sarja

VIREILLÄ EDUSKUNNASSA

Terveysdenhuollon eettisen neuvottelukunnan tehtävät laajenemassa sosiaalihuoltoon

● Valtakunnallisen terveydenhuollon eettisen neuvottelukunnan tehtäviä ja asiantuntemusta laajennettaisiin koskemaan sosiaalialan sekä sosiaalihuollon asiakkaiden asemaan liittyviä eettisiä kysymyksiä. Tehtäviin kuuluisivat edelleen myös terveydenhuollon sekä potilaan asemaan liittyvät eettiset kysymykset.

Neuvottelukunnan nimi muuttuisi valtakunnalliseksi sosiaali- ja terveysalan eettiseksi neuvottelukunnaksi.

Uudistus edellyttää muutettavaksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia ja potilaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia.

Valtakunnallinen terveydenhuollon eettinen neuvottelukunta on toiminut sosiaali- ja terveysministeriössä loka-kuusta 1998 lähtien. Sosiaalihuollon eettisen neuvottelukunnan perustamista esitti sosiaali- ja terveysministeriölle *Huoltaja-säätiö* marraskuussa 2007. Se katsoi, että suurten muutosten keskellä sosiaalialan eettinen perusta on pidettävä selkeästi näkyvässä. ●

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain sekä potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 2 a §:n muuttamisesta, HE 67/2009